

รังสรรค์ นัยพรม. 2557. “The Rocket บุญติดจรวด : มายาคติของความเป็นหลัง
 อาณานิคมในภาพยนตร์ลาว” ใน วารสารวิถีสังคมมนุษย์. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม
 - ธันวาคม. หน้า 1-17.

ภาพประกอบ : <http://movie.kapook.com>

The Rocket บุญติดจรวด :
มายาคติของความเป็นหลังอาณานิคมในภาพยนตร์ลาว
The Rocket (Sudden Merit):
The Myth on Being The Postcolonialism in Laos's Movie

รังสรรค์ นัยพรหม*

ภาพประกอบ : <http://movie.kapook.com>

---

* อาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นการศึกษามายาคติว่าด้วยความเป็นหลังอาณานิคมในภาพยนตร์ลาวเรื่อง The Rocket บุญติดจรวด โดยใช้กรอบแนวคิดด้านหลังอาณานิคม วาทกรรมและอัตลักษณ์ ผลการศึกษาพบว่า ในเรื่องเล่าที่ถูกสร้างผ่านมุมมองของชาวต่างชาติที่มีต่อประเทศลาว ยังคงแฝงมายาคติเรื่องของอคติทางชาติพันธุ์อย่างเด่นชัดคือ การสร้างภาพคนลาวให้เป็นชายขอบในลักษณะของการเหมารวมคือ การด้อยในเรื่องวัฒนธรรมและวาทกรรมการพัฒนาในรูปแบบโครงการเขื่อนของรัฐได้เข้ามามีบทบาทต่อชุมชนคนลาว ทำให้ต้องกลายเป็นคนพลัดถิ่น และกลุ่มคนดังกล่าวได้แสดงการโต้ว่าทกรรมหลังอาณานิคมกระแสหลักโดยการหันไปสู่ความเป็นท้องถิ่นนิยมผ่านการประดิษฐ์สร้างประเพณีบุญบั้งไฟภายใต้ระบบความเชื่อแบบเถื่อน บั้งไฟจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ (Sing) ในการต่อสู้และต่อรองกับชุดความคิดแบบหลังอาณานิคมที่ไม่ได้อยู่ในรูปแบบของการททหาแต่เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบที่ซับซ้อนในชุดของวาทกรรมความรู้และการพัฒนาเพื่อสร้างความด้อยหรือความเป็นอื่นให้กับประเทศที่มีวิถีปฏิบัติทางสังคมต่างจากตนเอง เรื่องเล่าในภาพยนตร์จึงทำหน้าที่ฉายภาพแทนทางสังคมว่าด้วยมายาคติของลัทธิหลังอาณานิคมได้อีกทางหนึ่ง

คำสำคัญ : หลังอาณานิคม มายาคติ ภาพยนตร์ลาว

Abstract

This article aims to examine the myth on being the postcolonialism in Laos's movie: the rocket (sudden merit). The conceptual frameworks used in this study are postcolonialism, discourse, and identity. The study shows that the story telling produced through foreigners' viewpoints towards Laos has been still hidden the myth on ethnics prejudice explicitly as follow. The representation of Laos people to be the margins in generalization that is deculturation and development discourse towards state's dam project which impacts Laos people become diasporas. These people have debated the discourses in the mainstream postcolonialism by turning to localism through the rocket festival invention under the belief of Thaen. The rocket has

become the sign of struggle and negotiation with the forms of thoughts in the postcolonialism, not the military form. In contrast, it is the complicated forming adjustment in forms of knowledge and development discourses in order to construct inferiority or being others for the country having the social practical path which differs from oneself. The story telling in the movie plays the role of portraying illustrations for societies on the myth of postcolonialism alternatively.

Keywords : Postcolonialism Myth Laos's Movie

บทนำ

หลังอาณานิคม (Postcolonialism) เป็นมโนทัศน์ที่เน้นการศึกษาเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของลัทธิอาณานิคมในรูปแบบใหม่ที่ไม่ใช่เรื่องของการปกครองหรือสถาปนาความเป็นใหญ่ของชาติตะวันตกเหนือชนชาติอื่น หากแต่หันมาศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตะวันตกกับตะวันออกโดยเน้นมุมมองด้านวัฒนธรรม และให้ความสำคัญกับกระบวนการสื่อความหมายในฐานะที่เป็นวาทกรรม (Discourse) และภาพแสดงแทนวัฒนธรรม (Culture Representation) ในมิติที่หลากหลาย เช่น การเหยียดหยามทางเชื้อชาติ (Racism) ปัญหาอัตลักษณ์ (Identity) และตัวตน (Self) รวมไปถึงการพลัดถิ่นฐาน (Displacement) หรือการผสมผสานทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม (Hybridity) ซึ่งสิ่งเหล่านี้คืออิทธิพลหรือความทรงจำทางสังคม (Social memory) อันเกิดจากประสบการณ์ของการอยู่ภายใต้ลัทธิอาณานิคม

ในบทความนี้ ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดเรื่องหลังอาณานิคมเป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์การนำเสนอมายาคติของความเป็นหลังอาณานิคมในเรื่องเล่าประเภทภาพยนตร์ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่ทรงอิทธิพลในการประกอบสร้างความหมายไปสู่ผู้รับสาร ทั้งนี้มายาคติ (Myth) หมายถึง การสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรม ซึ่งถูกกลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้เสมือนว่าเป็นธรรมชาติ หรือเป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรม ทำให้เราหลงคิดว่าปวาคานิยมที่เรานับถืออยู่นั้นเป็นธรรมชาติ หรือเป็นไปตามสามัญสำนึก (นพพร ประชากุล. 2544 : 4) การถอดรหัสความหมายแฝงในตัวบทจะทำให้เห็นชุดของการประกอบสร้างความหมายและอุดมการณ์ทางสังคมได้อีกทางหนึ่ง โดยตัวบทที่ผู้วิจัย

เลือกใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ภาพยนตร์ลาวเรื่อง The Rocket บุญติดจรวด ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ เป็นการเล่าเรื่องความเป็นตะวันออกคือ ลาว ผ่านมุมมองของผู้กำกับชาวออสเตรเลียคือ คิม มอร์ดันท์

ภาพยนตร์เล่าเรื่องของเด็กชายชาวลาวชื่ออาโลที่เป็นเด็กแฝด และถูกเชื่อว่าเป็นตัวช่วยเนื่องจากวิธีคิดทางวัฒนธรรมที่มองว่าลูกแฝดคนหนึ่งคือคนที่จะทำให้ครอบครัวเจริญก้าวหน้า ขณะที่อีกคนหนึ่งคือคนที่ทำให้ครอบครัวต้องประสบกับความเดือดร้อน ครอบครัวของอาโลประกอบไปด้วยพ่อ แม่ และยาย ทั้งหมดอาศัยอยู่บนภูเขาทางตอนเหนือของประเทศลาว ซึ่งบริเวณดังกล่าวจะถูกใช้เพื่อสร้างเขื่อนของรัฐในการผลิตกระแสไฟฟ้าให้กับคนในประเทศใช้ ครอบครัวของอาโลจึงต้องอพยพตามประกาศไปยังบริเวณชุมชนเหนือเขื่อนที่รัฐได้จัดเตรียมไว้ให้ ระหว่างเดินทางได้เกิดอุบัติเหตุคือเรือที่ลากขึ้นไปบนภูเขาได้ไหลลงมาทับแม่ของอาโลเสียชีวิต เหตุการณ์ดังกล่าวยิ่งเป็นการตอกย้ำความเป็นตัวช่วยของเขาให้เด่นชัดยิ่งขึ้น และเมื่ออพยพไปถึงชุมชน อาโลได้พบกับม่วงอดีตเจ้าหน้าที่การทหารของสหรัฐอเมริกา และเด็กสาวชื่อ โก ทั้งหมดจึงได้ชวนกันอพยพไปยังหมู่บ้านต่างๆเพื่อนำมะม่วงของแม่อาโลไปปลูก จนในที่สุดอาโลได้ชนะการแข่งขันการสร้างบั้งไฟลงแข่งขันในงานประจำปี โดยได้รับความช่วยเหลือจากม่วงและได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านดังกล่าวอย่างมีความสุข ซึ่งภาพยนตร์ได้รับรางวัล Amnesty Award และรางวัลกำกับภาพยนตร์ยอดเยี่ยม (Best First Feature Award) จากเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติเบอร์ลิน ครั้งที่ 63 ที่ประเทศเยอรมนี ดังนั้นภาพยนตร์นอกจากจะเป็นศิลปะและสื่อบันเทิงแล้ว ยังแสดงบทบาทในการฉายภาพปรากฏการณ์ทางสังคมได้อีกทางหนึ่ง

การวิเคราะห์มายาคติว่าด้วยความเป็นหลังอาณานิคมในภาพยนตร์ จะเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างความรู้กับอำนาจในฐานะที่เป็นวาทกรรมที่ผู้ปกครองอาณานิคมได้สร้างขึ้นเพื่อช่วยสร้างความชอบธรรมและส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับลัทธิอาณานิคมในรูปแบบใหม่ที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนและละเอียดอ่อน รวมไปถึงการแสดงการต่อสู้และต่อรองกับรูปแบบดังกล่าวในมิติที่หลากหลาย เช่น การค้นหาอัตลักษณ์ของตนเองเพื่อสลัดอิทธิพลตะวันตกผ่านการหวนคืนสู่รากเหง้าทางวัฒนธรรมหรือการให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปลอดจากอิทธิพลนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวาทกรรมการพัฒนาที่ได้สร้างความเป็นอื่น (the other) ให้กับสิ่งที่ไม่ใช่ตะวันตก การเปิดเผยมายาคติและอุดมการณ์การครอบงำของผู้มีอำนาจในการสร้างวาทกรรมอาณานิคม จึงเป็นแนวทาง

สำคัญในการทำความเข้าใจระบบคิดของผู้คนที่ต้องเผชิญกับอิทธิพลของลัทธิอาณานิคมรูปแบบใหม่ได้อีกทางหนึ่ง

มโนทัศน์พื้นฐานว่าด้วยการศึกษาวิถีคิดแบบหลังอาณานิคม

อาณานิคม (Colonialism) เป็นชุดทฤษฎีที่มุ่งสำรวจวิธีที่ภาพแทน (Representation) และหมวดหมู่ของการรับรู้ (Mode perception) ถูกใช้ในฐานะอาวุธพื้นฐานของอำนาจอาณานิคม เพื่อที่จะให้คนในอาณานิคมสยบสมยอมต่อการปกครอง โดยการสร้างความชอบธรรมให้แก่ความคิดที่ว่าคนที่ประชาชนในชาติถูกปกครองโดยเจ้าอาณานิคม เป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมในลักษณะของการสร้างอาณานิคมในจิตสำนึก (Colonizing the mind) ผ่านปฏิบัติการโน้มน้าวให้คนซึมซับรับเอา (To Internalize) ตรรกะและภาษาของกระบวนการดังกล่าว เพื่อที่จะธำรงไว้ซึ่งคุณค่าและมุมมองของเจ้าอาณานิคมในฐานะวิธีที่คนได้ปกครองจะใช้รับรู้และนำเสนอโลก (นัทรณย์ ประสานนาม. 2553 : 3)

อัตลักษณ์เกี่ยวกับลักษณะของอาณานิคมจึงเป็นการมองว่า กฎธรรมดาที่เด่นชัดสำหรับอาณานิคมคือ การธำรงรักษาความแปลกแยกไปจากกลุ่มการปกครองเอาไว้ โดยแสดงความแตกต่างในลักษณะของความเป็นอื่น (Other) เป็นความด้อย (Inferior) และแตกต่างอย่างถึงราก เป็นความด้อยที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ (สมเกียรติ ตั้งนโม, ปีพ.ศ)

ขณะที่ลัทธิหลังอาณานิคม (Post Colonialism) คือชุดหนึ่งของทฤษฎีต่างๆในทางปรัชญา ภาพยนตร์ ศิลปะ และวรรณคดีที่เกี่ยวกับมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมจากการปกครองแบบอาณานิคม โดยมีสาระสำคัญคือ 1) การที่ผู้คนได้อาณานิคมประสบกับความยากลำบากในการพัฒนาอัตลักษณ์ของประชาชาติตนขึ้นมาภายใต้การปกครองของเจ้าอาณานิคม ลัทธิหลังอาณานิคมจึงเป็นช่องทางต่างๆที่บรรดานักเขียนได้แสดงออกอย่างชัดเจนในการยกย่องและฟื้นฟูอัตลักษณ์เหล่านั้น 2) ลัทธิหลังอาณานิคมคือหนทางต่างๆที่ความรู้เกี่ยวกับผู้คนในอาณานิคมได้รับการเปิดเผยให้เห็นถึงการที่ชนอาณานิคมได้รับการสร้างขึ้นมาอย่างไร และถูกนำไปใช้เพื่อผลประโยชน์ต่างๆของเจ้าอาณานิคมอย่างไร และ 3) ลัทธิหลังอาณานิคมได้ตีแผ่วรรณคดีของเจ้าอาณานิคม ซึ่งได้อธิบายให้เห็นถึงลัทธิอาณานิคมโดยผ่านภาพต่างๆของดินแดนอาณานิคมในฐานะที่เป็นสังคม คน และวัฒนธรรมที่ด้อยกว่าอยู่เสมอ

เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้เขียนจะได้หยิบยกงานของ นพพร ประชากุล (2552 : 216-217) ซึ่งได้วิเคราะห์วัฒนธรรมด้วยแนวคิดหลังอาณานิคม โดยหยิบงานสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมชิ้นหนึ่งขึ้นมาศึกษาคือ การตกแต่งภายในห้องรับแขกหลักของทำเนียบเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทย ห้องดังกล่าวออกแบบภายในและตกแต่งด้วยมณฑนากรมือหนึ่งจากปารีสและเครื่องเรือนส่วนที่เป็นชุดรับแขกได้สั่งทำพิเศษจากฝรั่งเศสเช่นกัน การจัดห้องดังกล่าวสะท้อนยยะทางวัฒนธรรม และได้จัดระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นตะวันออกกับตะวันตก ชุดรับแขกแบบตะวันตกแสดงถึงประสิทธิภาพในการใช้งานจริง ขณะที่ชุดรับแขกแบบตะวันออกซึ่งมีหน้าบ้านเป็นตัวแทนแม้จะสื่อถึงความประณีตอ่อนช้อยสูงส่ง แต่ในแง่การใช้ประโยชน์ก็เป็นได้แต่เพียงเครื่องประดับไม่มีส่วนร่วมโดยตรงในกิจกรรมหลักของการใช้สถานที่ นอกจากนี้เมื่อพิจารณายัยเกี่ยวกับเพศสภาพ (Gender) องค์ประกอบแบบตะวันออกถูกจัดวางให้สัมพันธ์กับความ เป็นหญิง ด้วยรูปลักษณ์อันประณีตละเอียดอ่อนและหน้าที่ในเชิงประดับประดา ขณะที่ รูปทรงอันบึกบึนและประสิทธิภาพในการใช้งานทำให้องค์ประกอบตะวันตกสื่อถึงความ เป็นชายออกมา ฉะนั้นองค์ประกอบตะวันตก-ตะวันออกในห้องนี้ได้รับการกระจายใน ปริมาณเท่ากัน แต่ไม่เสมอภาคในเชิงคุณภาพ

โดยสรุป วาทกรรมหลังอาณานิคมเป็นความพยายามต่อต้านกระแสอาณานิคม ในรูปแบบของการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตะวันตกและตะวันออกโดยเน้น มุมมองทางวัฒนธรรม ผ่านการตรวจสอบและวิพากษ์วิธีการที่ชาติตะวันตกยังคงครอบงำ และเอาเปรียบภูมิภาคอื่นของโลกอย่างแอบแฝงนั่นเอง

คนลาวชายขอบ : กระบวนการสร้างภาพเหมารวมในสายตาของตะวันตก

Edward W Said เป็นนักวิชาการที่ได้นำเสนอโมทัศน์เกี่ยวกับ “หลังอาณานิคม ศึกษา” (Post-colonial Studies) ในหนังสือชื่อ Orientalism (1978) โดยนำเสนอ ประเด็นหลักในการวิพากษ์แบบแผนทางความคิดของตะวันตกเกี่ยวกับดินแดนบูรพาทิศ ในลักษณะที่ตรงข้าม (ที่ด้อยกว่า) ตะวันตก เช่น การปิดกั้นกดขี่ การผลักดันให้เป็น ชายขอบ หรือการเป็นตัวแปรสำคัญในกระบวนการสร้างคนพลัดถิ่น (ธีระ เปี่ยมหนู, 2546 : 2) ในภาพยนตร์เรื่อง The Rocket บุญติดจรวด เปิดเรื่องโดยนำเสนอภาพของครอบครัว ชาวลาวที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านห่างไกลที่ล้อมรอบไปด้วยต้นไม้และแม่น้ำลำธาร ภาพของ

มะลิที่กำลังคลอตุ๊กแฝดถูกนำเสนอในรูปแบบสัจนิยม คือ เน้นความสมจริงในการนำเสนอเรื่องราวผ่านชุดเหตุการณ์และตัวละครผ่านการเปลือยกาย การคลอตุ๊กที่ยังอิงกับกระแสของระบบความเชื่อเหนือธรรมชาติคือ การบูชาผีบรรพบุรุษด้วยศีระของแพะคล้ายกับการบูชาัญญเพื่อให้เด็กคลอตุ๊กออกมาอย่างปลอดภัย รวมไปถึงการประกอบสร้างระบบความเชื่อที่ว่า การคลอตุ๊กแฝด คนหนึ่งจะเป็นคนที่ให้โชค ขณะที่อีกคนหนึ่งจะทำให้ครอบครัวเกิดหายนะ

นอกจากนี้ตัวบทยังได้สะท้อนวิถีคิดแบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) คือ ระบบที่ผู้ชายมีอำนาจมากกว่าผู้หญิงในสังคมวัฒนธรรมนั้นๆ ดังตัวอย่างบทสนทนาระหว่างมะลิกับไตตักซึ่งเป็นแม่ยายของเธอ

“มะลิ ลูกชาย ห้ามมันบักใหญ่เลย”

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการให้คุณค่าเรื่องเพศที่ยังคงฝังแน่นในระบบคิดของชาวลาวที่มองว่า ผู้ชายมีสถานะในเรื่องเพศสูงกว่าผู้หญิง นอกจากนี้การบรรยายคุณลักษณะทางกายภาพของคนลาวในเรื่องยังเป็นไปในลักษณะของการเหมารวม (Stereotype) คือ การติดตั้งบุคลิกที่เป็นสาระัตถะในลักษณะตายตัว (Essentializing) ให้กับบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และลดทอนความเป็นมนุษย์ให้มีความซับซ้อนน้อยลง (Reductionism) รวมทั้งเป็นการทำให้ความหมายที่เป็นเรื่องทางวัฒนธรรม กลายเป็นเหมือนเรื่องทางธรรมชาติที่ทุกคนยอมรับโดยปราศจากความสงสัยในรูปแบบของ “วาทกรรม” (Discourse) วาทกรรมเกี่ยวกับคนลาวที่ถูกสร้างขึ้นในภาพยนตร์ภายใต้สายตาของชาวตะวันตก จึงถูกแสดงออกในเชิงอคติทางพันธุ์ เช่น การแต่งกายที่ไม่ทันสมัยตามกระแสแฟชั่นยุคโลกาภิวัตน์ เห็นได้จากไตตักที่ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์การแต่งกายในชุดชาวเขา หรือคนในครอบครัวของมะลิที่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ค่อนข้างสกปรก ภาพของหมู่บ้านที่ได้รับความเจริญตามแบบวาทกรรมการพัฒนาของตะวันตก โดยอิงกับระบบธรรมชาติ เช่น ระหัดวิดน้ำ การไม่มีเครื่องใช้ไฟฟ้าหรือเครื่องอำนวยความสะดวกในรูปแบบของเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งปรากฏการณ์ช่วงชิงความหมายระหว่างวาทกรรมไสยศาสตร์และวาทกรรมสุขภาพอนามัยอย่างชัดเจน คือ การคลอตุ๊กของมะลิตั้งที่ได้กล่าวมา การไร้ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ในการดูแลคนไข้ส่งผลให้ลูกที่คลอตุ๊กออกมาไม่ปลอดภัย และวาทกรรมที่เป็นชุดความรู้ของตะวันตกจะเป็นฝ่ายชนะเสมอ ลูกคนที่สองของมะลิเสียชีวิตเพราะร่างกายไม่แข็งแรง

ในวิธีคิดแบบหลังอาณานิคมจึงสร้างอัตลักษณ์ของคนลาวให้กลายเป็นอื่นหรือชายขอบ ทั้งนี้ พัฒนา กิติอาษา (2546 : 53-54) ได้กล่าวถึงโมทัศน์ว่าด้วยความเป็นชายขอบ (Marginalization) ไว้ว่า โดยทั่วไปภาวะและกระบวนการทำให้เป็นชายขอบหมายถึง กลุ่มประชากร วิถีชีวิต พื้นที่ทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรมที่ได้รับการนิยามจากรัฐ สื่อมวลชน ชนชั้นผู้ปกครอง และชนชั้นนำในสังคมว่า ตกอยู่ในสภาพชายขอบเนื่องจากเหตุผลหลายประการ เช่น ตั้งอยู่ในพื้นที่ไกลปืนเที่ยงห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจและความเจริญด้านต่างๆ เป็นกลุ่มคนยากจน ขาดอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและการเมือง มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ถูกดูหมิ่น ไม่เป็นที่ยอมรับของชนชั้นนำและผู้ปกครอง ขาดความภาคภูมิใจในความเป็นตัวของตัวเอง ทั้งนี้คำถามที่น่าสนใจเกี่ยวกับการนิยามภาวะชายขอบคือ ตกเป็นชายขอบของอะไร ใครเป็นคนกำหนดว่าใครหรือพื้นที่ใดเป็นชายขอบ ใช้อะไรเป็นเกณฑ์วัดความเป็นชายขอบ เกณฑ์ของใคร พิจารณาเรื่องความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงหรือมิติสถานที่และกาลเวลาด้วยหรือไม่ ทั้งนี้ภาวะชายขอบไม่ใช่สิ่งสถิตหรือสัมบูรณ์ หากแต่มีพลวัต และขึ้นอยู่กับการนิยามและบริบทแวดล้อมของการนิยาม ความเป็นลาวถูกนิยามโดยชาวตะวันตกที่ได้จัดวางตำแหน่งแบบคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง เช่น ลาวคือภาพแทนของโลกตะวันออกที่เต็มไปด้วยลักษณะพิศวง น่าค้นหา ขณะที่ตะวันตกคือ ภาพแทนของอำนาจและความเจริญรุ่งเรืองทางเทคโนโลยีและระบบวัฒนธรรม อีกตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจคือ ระบบวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติของผู้คน การสร้างภาพให้คนลาวต้องทอและย้อมผ้าเองโดยใช้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ การล่าสัตว์เพื่อยังชีพและค้าขายโดยไม่แสดงภาพระบบเกษตรแบบพาณิชย์ สภาพบ้านเรือนหรือการเลือกทำเลที่ตั้งใกล้แหล่งน้ำ การละเล่นที่อิงกับสิ่งประดิษฐ์ทางธรรมชาติ หรือสตรีชราชาวลาวที่ต้องสูบฝิ่น เป็นต้น

มายาคติว่าด้วยความเป็นคนลาวถูกสร้างให้เกิดกระบวนการรับรู้เสมือนเป็นเรื่องธรรมชาติของวัฒนธรรม แต่ได้แฝงซึ่งอคติทางชาติพันธุ์อย่างแนบแน่น อันเป็นผลพวงจากลัทธิอาณานิคมในรูปแบบใหม่ที่ไม่ได้มาในรูปแบบของกองกำลังทางทหาร หากแต่อยู่ในรูปแบบของการสร้างความหมายทางวัฒนธรรมผ่านวาทกรรมหลังอาณานิคม ฉะนั้นการผลิตซ้ำความเป็นตะวันออกจึงปรากฏพบในภาพยนตร์อย่างต่อเนื่อง ที่ชัดเจนที่สุดคือสาเหตุการเสียชีวิตของมะลิ เมื่อรัฐได้ส่งอพยพผู้คนไปยังที่สูงเนื่องจากการสร้างเขื่อน “อาโล” ซึ่งเป็นลูกชายของมะลิต้องการเอาเรือหาปลาไปด้วย โดยใช้ควายลากขึ้นไปบน

ภูเขา ระหว่างทางเกิดอุบัติเหตุเชือกที่ใช้ลากเรือขาด ทำให้เรือไหลลงมาชนมะลิจนเสียชีวิต ซึ่งเป็นกระบวนการตอกย้ำความเชื่อเรื่องตัวช่วยของอาโลอย่างชัดเจน การอธิบายความตายของมะลิจึงไม่ใช่ตรรกะทางวิทยาศาสตร์ หากแต่เป็นวิถีคิดทางไสยศาสตร์และอำนาจเหนือธรรมชาติ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ตัวบทต้องการสื่อให้เห็นว่า องค์ความรู้แบบตะวันตกคือสิ่งที่ถูกต้องและใช้ประโยชน์ได้จริง การแพร่ขยายของลัทธิอาณานิคมจึงมาในรูปแบบของวาทกรรมความรู้ และพยายามครอบงำวิถีคิดของผู้คนให้หันออกจากระบบวัฒนธรรมดั้งเดิม รวมไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่ตรรกะทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นสากล เรื่องเล่าในภาพยนตร์จึงเป็นการประกอบสร้างภาพแทนทางสังคม (Social Representation) ของคนลาวชุดหนึ่งขึ้นมาผ่านระบบสัญลักษณ์ ฉะนั้น การนำเสนอภาพแทนจึงไม่ได้เป็นกระบวนการที่โปร่งใส หรือเป็นเพียงการถ่ายทอดสิ่งรอบข้างโดยตรงโดยไม่ได้มีการบิดเบือน หากแต่เป็นกระบวนการที่แอบแฝงการผลิตความหมายผ่านมุมมองของผู้เล่าเรื่อง (สุรเดช โชติอุดมพันธ์. 2551 : 5) ภาพของคนลาวจึงถูกลดทอนความเป็นมนุษย์ลง และสร้างภาพแทนแบบฉบับที่ตายตัวภายใต้กรอบของวาทกรรมแบบตะวันตก

ที่มา : <http://movie.kapook.com>

การพลัดถิ่นกับความทรงจำทางสังคม : นัยของวาทกรรมการพัฒนากับการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงพื้นที่

ประเด็นหนึ่งที่มีการวิจารณ์แนวโพลีโคลเนียลให้ความสนใจคือ ประสบการณ์หลังได้รับการปลดปล่อยเป็นเอกราชและการปลดปล่อยจากมายาภาพ (Disillusionment) ซึ่งนำไปสู่ปรากฏการณ์หลายประการ ทั้งในส่วนของสถานะที่ต้องพลัดพรากจากแผ่นดินเกิด (Diaspora) การพยายามเลียนแบบวัฒนธรรม การแต่งกาย กริยาอาการ พฤติกรรม และวิถีชีวิตของเจ้าอาณานิคม หรือกระทั่งบุคคลที่เกิดความแปลกแยกกับบุคคลอื่น (Alienation) ซึ่งสิ่งที่กล่าวมานี้เกิดจากตัวแปรหลักคือลัทธิอาณานิคมที่ปรากฏในรูปแบบใหม่ทั่วโลกคือ “วาทกรรมการพัฒนา” ในฐานะทฤษฎีการทำให้ทันสมัยอย่างตะวันตก (Modernization Theory) และวาทกรรมพัฒนาได้กลายเป็นพื้นฐานในการสร้างรัฐชาติ

ในตัวแทนนำเสนอการพัฒนาของรัฐผ่านรูปแบบของการสร้างเขื่อน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสำหรับคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว จนรัฐต้องจัดการอพยพผู้คนมายังบริเวณที่จัดเตรียมไว้ให้ในพื้นที่เหนือเขื่อน ทั้งนี้วาทกรรมพัฒนานอกจากจะส่งผลกระทบต่อวิถีปฏิบัติของผู้คนในสังคมแล้ว ยังแสดงการช่วงชิงความหมายระหว่างชุดความรู้แบบวิทยาศาสตร์และชุดความรู้แบบไสยศาสตร์ได้อีกทางหนึ่ง ดังตัวอย่างคำอธิบายคุณประโยชน์ของเขื่อนผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐ

“พวกเจ้าและครอบครัวจะถูกโยกย้าย ให้ทุกคนเตรียมตัวย้ายได้ แต่ว่าไม่ต้องเป็นห่วง หมู่บ้านจัดสรรโครงการน้ำดีได้เตรียมไว้รับรองพวกเจ้าแล้ว จะมีเรือนหลังใหม่ ดินกว้างและมีเงินชดเชยก้อนใหญ่ จะมีน้ำและไฟฟ้าใช้อย่างเหลือเฟือ”

การนำเสนอภาพของหมู่บ้านจัดสรรที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับการอพยพของผู้คน อันเป็นผลมาจากโครงการสร้างเขื่อนถูกนำเสนอผ่านชุดของการพัฒนาที่เน้นความสะดวกสบายของเครื่องอุปโภคบริโภค รวมไปถึงความทันสมัยเพื่อเข้าสู่วิถีของวัฒนธรรมเมืองในลักษณะของทุนทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ บ้านเรือนที่พักอาศัย ที่ดิน ระบบเงินตราชดเชย รวมไปถึงการมีน้ำและไฟฟ้ารองรับอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของมะลิที่แสดงทัศนคติเชิงบวกกับการสร้างเขื่อน หลังจากที่สามีของเธอได้รับนโยบายจากรัฐมา ดังข้อความที่ว่า *“ฉันได้เฮือนหลังใหม่กะดีเต๋ เฮาลีได้มีไฟฟ้ามีน้ำใช้”* ขณะที่โตตกกลับแสดงทัศนคติในเชิงย้อนแย้งว่า *“อยากปะทิม้ประเพณีเก่าแก่กะบอกมาเหอะ”* ข้อความที่กล่าวมาข้างต้นนอกจากจะแสดงการช่วงชิงความหมายระหว่างวาทกรรมพัฒนาและ

ระบบวิถีวัฒนธรรมธรรมดั้งเดิม ที่เชื่อเกี่ยวกับผีและระบบอำนาจเหนือธรรมชาติแล้วยังแสดงการต่อสู้ต่อรองระหว่างภาพแทนของคนรุ่นเก่าและวิถีคิดของคนรุ่นใหม่ในสังคมยุคโลกาวิวัฒน์ได้อีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้ภาพของเขื่อนยังถูกนำเสนอในเชิงลบ (Negative) ผ่านสายตาของตัวละครเด็กอย่างอาโลเมื่อเขาได้ไปรับฟังนโยบายการสร้างเขื่อนของรัฐกับผู้เป็นพ่อ ภาพของเขื่อนถูกนำเสนอในลักษณะที่ยิ่งใหญ่โดยการใชภาพมุมกว้าง เน้นภาพที่อาโลหงนหน้าขึ้นไปมองความใหญ่โตของเขื่อน ในทางสัญวิทยา (Semiotic) ที่เน้นการวิเคราะห์ระบบการสื่อความหมายทางสังคมวัฒนธรรม สามารถอ่านความหมายได้ว่าตัวบทได้สร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจขึ้นระหว่างตัวบุคคลในฐานะภาพแทนของเด็กในชุมชนที่สื่อถึงความบริสุทธิ์ไร้เดียงสากับตัวเขื่อนในฐานะองค์ความรู้ในทางวิทยาศาสตร์กับการจัดการระบบชลประทานในรูปแบบของความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ (Spatial Syntagmatic Relationship) ในลักษณะของด้านบน-ด้านล่าง โดยด้านบนสื่อความหมายถึง อุดมคติ ความมีอำนาจ ขณะที่ด้านล่างความหมายถูกสร้างให้ด้อยอำนาจ นอกจากนี้เมื่ออาโลได้สร้างภาพจินตนาการโดยการดำน้ำลงไปยังบริเวณที่เขื่อนถูกสร้างขึ้น สิ่งที่เขาพบก็คือเศษอิฐและรูปปั้นของเศียรพระพุทธรูปที่จมอยู่ใต้ก้นแม่น้ำ อันเป็นการแสดงความเปรียบถึงผลกระทบในเชิงลบที่จะตามมาจากนโยบายการสร้างเขื่อนของรัฐ

นโยบายดังกล่าวได้ส่งผลให้ผู้คนที่อาศัยอยู่อาณาบริเวณของเขื่อนต้องอพยพไปอยู่บริเวณที่สูงเหนือเขื่อนเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาน้ำท่วม กลายเป็นชุมชนพลัดถิ่น (Displacement) ทั้งในทางภูมิศาสตร์และการก้าวข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรมจากวิถีชุมชนดั้งเดิมไปสู่วิถีการปกครองภายใต้รูปแบบรัฐชาติที่เต็มไปด้ด้วยระเบียบกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นอย่างเคร่งครัดในการอยู่อาศัยของผู้คนในสังคม ก่อนที่มิจะลึจะเสียชีวิตจากอุบัติเหตุระหว่างการเดินทาง เธอได้มอบมะม่วงให้แก่อาโลเพื่อเอาไปปลูกในเรือนหลังใหม่ มะม่วงจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ (Sign) ในฐานะการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมกับวิถีวัฒนธรรมเมือง รวมไปถึงเป็นเครื่องหมายของความทรงจำร่วมระหว่างผู้คนในสังคมได้อีกทางหนึ่ง

การย้ายถิ่นของครอบครัวของอาโลยังได้ต่อยอดมายาคติเรื่องการสร้างภาพเหมารวมตามระบบความเชื่อทางชาติพันธุ์ของชาวลาวคือ การแบ่งแยกระหว่างลาวเทิงและลาวลุ่ม ภาพของอาโลที่ถูกสร้างให้เป็นลาวเทิงที่ต้องอพยพไปสู่พื้นที่สูงเพื่อแสวงหาคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าผ่านวาทกรรมอำนาจรัฐได้แสดงให้เห็นถึงการจัดระเบียบทางชาติพันธุ์ได้อีก

ทางหนึ่ง นอกจากนี้ภาพของการเดินทางของตัวละครเอกที่ปรากฏในเรื่องยังเป็นการตอกย้ำอุดมการณ์จักรวรรดินิยมเกี่ยวกับการสร้างภาพของความเป็นตะวันออกคือลาวในลักษณะของการนำเสนอภูมิทัศน์แบบพื้นเมืองผ่านลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เชิงภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์ทางการทหาร รวมไปถึงระบบความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมของผู้คนในสังคม เพียงแต่เป็นการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากการเดินทางเพื่อสำรวจดินแดนของชาวตะวันตก กลายเป็นการเดินทางเพื่ออพยพข้ามพรมแดนของชาวลาว อย่างไรก็ตามเรื่องเล่ายังคงถูกประกอบสร้างผ่านสายตาของตะวันตกคือผู้กำกับภาพยนตร์นั่นเอง

เมื่อไปถึงหมู่บ้านครอบครัวของอาโลได้พบกับม่วง ซึ่งอดีตเคยเป็นทหารสหรัฐเมื่อครั้งสงครามเย็น ภาพของม่วงผู้หลงใหลในวัฒนธรรมตะวันตกจึงถูกสร้างให้เป็นอื่น (the other) ผ่านพฤติกรรมและวิถีทางวัฒนธรรมที่ต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเชิงคือ การแต่งชุดสูทสีม่วง การใช้ซั๊กโครกในการช้บถ่าย การนิยมดื่มเหล้านอก รวมไปถึงการมีรสนิยมในการฟังเพลงของตะวันตก โดยกระบวนการดังกล่าวถูกเรียกว่า “mimicry” คือ เป็นความพยายามของประชาชนในประเทศอาณานิคมที่ต้องการเลียนแบบวัฒนธรรม การแต่งกาย กิริยาอาการ พฤติกรรม และวิถีชีวิตของเจ้าอาณานิคม ดังบทสนทนาของโกซึ่งเป็นเด็กหญิงที่อยู่อาศัยกับม่วงและอาโลตั้งข้อความที่ว่า

“อาโล : ละลุงเคยเปลี่ยนชุดบ่

“โก : บ่เคย ตั้งแต่ข่อยจื้อความได้ ของขวัญจากสถานทูตอเมริกา

อาโล : อเมริกามันเคยถิ่มระเบิดมาหม่องนี้แม่นบ่

ชุดของม่วงจึงถูกนิยามใหม่ว่าเป็นของขวัญหรือเครื่องหมายเชิงขูภัยเกียรติจากสหรัฐอเมริกา และภาพของอเมริกาได้ถูกสร้างความหมายในเชิงลบคือ เจ้าแห่งอาณานิคมที่ได้ทำลายสภาพภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่สวยงามของลาว ดังเห็นได้จากลูกระเบิดที่ยังถูกทิ้งเกลื่อนกลาดทั่วบริเวณเมือง

วาทกรรมการพัฒนาในรูปแบบของหลังอาณานิคมกลายเป็นประดิษฐ์กรรมในการเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติของผู้คนในสังคม ทำให้เกิดกระบวนการปลัดถิ่นและสร้างความเป็นชายขอบให้กับคนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม

บุญบังไฟ : ท้องถิ่นนิยมกับการโต้กลับวาทกรรมหลังอาณานิคม

ประเพณีบุญบังไฟในอาณาบริเวณของอุษาคเนย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอีสานของไทยและที่ประเทศลาว มักมีความเชื่อร่วมกันว่าเป็นประเพณีขอฝนจากแกนเทพผู้เป็น

ใหญ่ในสรวงสวรรค์ อันสะท้อนวิถีคิดที่ผู้คนในสังคมวัฒนธรรมมีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ นอกจากนี้ในตัวบทประเพณีการแข่งขันบั้งไฟได้กลายเป็นการสร้างพื้นที่ของคนลาวเพื่อโต้กลับวาทกรรมหลังอาณานิคม

ทั้งนี้ได้มีนักคิดในแนวหลังอาณานิคมส่วนหนึ่งได้แสดงข้อเรียกร้องให้ชนชาติต่างๆ (ที่ไม่ใช่ตะวันตก) ค้นหาอัตลักษณ์ (identity) ของตนเองเพื่อสลัดอิทธิพลตะวันตกที่ได้แทรกซึมเข้ามาอยู่ภายในตัวตน โดยการกระตุ้นให้หวนคืนสู่รากเหง้าทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แต่เดิมก่อนรับอิทธิพลตะวันตก หรือการให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปลอดภัยจากอิทธิพลนั้น (นพพร ประชากุล. 2552 : 215-216) ดังเห็นจากช่วงท้ายของเนื้อเรื่องที่ครอบครัวของอาโลได้อพยพออกจากโครงการสร้างเขื่อนเพื่อไปแสวงหาที่อยู่ใหม่ตามคำแนะนำของม่วง โดยหลบหนีไปกับริดที่เข้ามาเก็บระเบิดไปขายเพื่อให้หลีกเลี่ยงจากการตรวจสอบของทหาร ทั้งหมดได้เดินทางไปยังหมู่บ้านร้างที่ชื่อ “จบสวรรค์” เป็นหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากการสู้รบของประเทศเจ้า อาณานิคมตะวันตกที่แม้จะมีความสวยงามในเชิงภูมิทัศน์ แต่ก็เต็มไปด้วยอันตรายคือระเบิดที่ตกค้างจากสงครามดังกล่าว เมื่อเห็นเป็นเช่นนั้นครอบครัวของอาโลจึงได้อพยพไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่งที่กำลังดำเนินการแข่งขันบั้งไฟขึ้นสูงเพื่อชิงรางวัล ครอบครัวของอาโลต้องทำบั้งไฟเข้าแข่งขันเพื่อให้ได้เงินและมีสิทธิ์ในการอยู่อาศัยในหมู่บ้านดังกล่าว

การจัดประเพณีบั้งไฟจึงเป็นการสร้างมายาคติชุดหนึ่งคือ การหวนคืนสู่กระแสพื้นเมืองนิยม (Nativism) และ “ท้องถิ่นนิยม” (Localism) ถูกสร้างใหม่ในลักษณะของประเพณีประดิษฐ์เนื่องจาก อัตลักษณ์ดั้งเดิมของท้องถิ่นนั้นได้สูญหายไปเสียเป็นส่วนใหญ่ภายใต้การครอบงำของอิทธิพลตะวันตก นอกจากนี้ตัวบทยังได้แสดงการผสมผสานหรือการประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างรูปแบบอาณานิคมกับความเป็นท้องถิ่นนิยม คือ การที่อาโลตัวละครเอกของเรื่องรับเอาเทคนิควิทยาการการทำบั้งไฟมาจากม่วงในฐานะที่เขามีความรู้เกี่ยวกับการทำระเบิดที่อิงอยู่กับตรรกะทางวิทยาศาสตร์ของตะวันตก ดังข้อความสนทนาที่ว่า

“ตั้งใจฟังเด้อบักห่าน้อย คันมีงอยากชนะฟังให้ดีเด้อ ความสูงอย่างเดียนั้นมันบ่พอเด้ มันจะต้อง สดสวยงดงาม และลิ่งสำคัญที่สุดเกลือโซเดียมมันกลีเอ็ดให้เบ็นลีเหลื่อง มันต้องฝนทองแดงผสมรวมเข้าไปพร้อม เพราะทองแดงมันลีเอ็ดให้กลายเป็นลีฟ้า โอ้ย เต็มท้องฟ้างามที่สุดเลย หาหยังเทียบกะบ่ได้”

จากคำอธิบายของม่วงทำให้อาโลพยายามที่จะสร้างบั้งไฟของตนเองขึ้นมาเพื่อแข่งขันกับชุมชนอื่น เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่าตนเองไม่ใช่ตัวช่วย เขาใช้ดินปืนจากลูกระเบิดมาเป็นเชื้อเพลิง ทำให้บั้งไฟของเขาชนะในการแข่งขันในที่สุด ดังคำกล่าวของผู้ใหญ่บ้านที่ว่า “ไอ้ บั้งไฟมีงนี่ขึ้นสูงแทน้อ แห่ยตากพญาแถนตกใจเยียวแตกเป็นฟ้าเป็นฝนตกลงมา ลูกชายเจ้าหนึ่มมันเป็นคนมั่งมันอิหลี ลืออยู่นี่สิปลุกฝิ่งหยังกะได้ต่อไปได้อ”

แม้ว่าเรื่องเล่าจะยังคงตอกย้ำความเป็นท้องถิ่นนิยมผ่านระบบเชื่อเรื่องแถน แต่การที่อาโลใช้ดินปืนที่มาจากระเบิดของสหรัฐเป็นส่วนผสมและได้รับชัยชนะในการแข่งขันได้เป็นการตอกย้ำมายาคติชุดหลังอาณานิคมว่าเทคโนโลยีของตะวันตกเหนือกว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านของตะวันออกอย่างชัดเจน นอกจากนี้การเดินทางของครอบครัวอาโลได้สะท้อนให้เห็นการการปรับอัตลักษณ์เข้ากับระบบการปกครองถึง 3 รูปแบบคือ ระบบจารีตที่เน้นความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติในชุมชนลาวเวียงดั้งเดิม ระบบรัฐชาติในชุมชนโครงการเขื่อนของรัฐ และระบบท้องถิ่นนิยมในหมู่บ้านที่มีการแข่งขันการทำบั้งไฟ อันแสดงนัยยะได้กลับว่าวาทกรรมหลังอาณานิคมดังที่ได้กล่าวมา ดังตาราง

บั้งไฟ (Sign)	ความหมายตรง (Denotation)	การพิสูจน์ตัวตนของตัวละครเอก
		การนำเสนอความเชื่อเกี่ยวกับระบบแถน
	ความหมาย ระดับมายาคติ (Mythology)	การฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเพื่อต่อสู้กับวาทกรรม หลังอาณานิคมกระแสหลัก
		การช่วงชิงความหมายระหว่างวัฒนธรรมกับอารยธรรม

บั้งไฟจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ (sign) ในการต่อสู้และต่อรองกับชุดความคิดแบบหลังอาณานิคมที่ไม่ได้อยู่ในรูปแบบของการทหาร แต่เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบที่ซับซ้อนในชุดของวาทกรรมความรู้และการพัฒนา เพื่อสร้างความด้อยหรือความเป็นอื่นให้กับประเทศที่ไม่มีวัฒนธรรมเหมือนตนเอง เรื่องเล่าในภาพยนตร์จึงได้ฉายภาพแทนทางสังคมว่าด้วยมายาคติของลัทธิหลังอาณานิคมได้อีกทางหนึ่ง

บทสรุป

ภาพยนตร์ในฐานะเรื่องเล่าสมัยใหม่ได้แสดงบทบาทในการฉายภาพปรากฏการณ์ทางสังคมในมิติที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพยนตร์ลาวที่เล่าเรื่องผ่านสายตาของชาวตะวันตก ได้แฝงนัยยะของการครอบงำของลัทธิอาณานิคมในรูปแบบใหม่ที่ไม่ใช่เรื่องของการทหาร แต่เป็นการเข้ามารูปแบบของชุดวาทกรรมความรู้และการพัฒนา ในเรื่องเล่าการสร้างเขื่อนของโครงการรัฐชาติได้ส่งผลกระทบต่อวิถีปฏิบัติของกลุ่มลาวเทิงคือ การต้องกลายเป็นคนพลัดถิ่น และต้องปรับเปลี่ยนจากวิถีจารีตเข้าสู่ระบอบการปกครองของรัฐชาติ กลุ่มชนดังกล่าวจึงใช้ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นเครื่องมือในการโต้กลับวาทกรรมหลังอาณานิคมกระแสหลักของตะวันตกในลักษณะของการหวนไปสู่ความเป็นท้องถิ่นนิยม การศึกษาภาพยนตร์แบบวิพากษ์จึงเป็นการสร้างพื้นที่ให้กับกลุ่มชนชายขอบ รวมไปถึงเป็นการเปิดเผยมายาคติของความเป็นหลังอาณานิคมได้อีกทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กำจร หลุยยะพงศ์. (2556). ภาพยนตร์กับการประกอบสร้างสังคม ผู้คน ประวัติศาสตร์ และชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2551). ภาษากับการเมือง/ความเป็นเมือง. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ. (2554). วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- ธีระ เปี่ยมนุษ. (2546). “ความคิดหลังอาณานิคมกับมนุษยศาสตร์” ใน เอกสารประกอบการบรรยายโครงการวรรณกรรมโพสท์โคโลเนียลนานาชาติ. กรุงเทพฯ : โครงการเอเชีย - ยุโรปศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นพพร ประชากุล. (2552). ยอกอักษร ย้อนความความคิด เล่ม 2 ว่าด้วยสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์. กรุงเทพฯ : อ่าน.
- _____. (2544). “คำนำเสนอบทแปล” ใน มายาคติ สรรนิพนธ์จาก Mythologies ของ Roland Barthes แปลจากภาษาฝรั่งเศส โดย วรรณพิมล อังคศิริสรรพ. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- นัทธนัย ประสานนาม. (2553). ตะวันออกในนวนิยายของหลวงวิจิตรวาทการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- พัฒนา กิติอาษา. (2546). **ท้องถิ่นนิยม (Localism)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กองทุน
อินทร์-สมเพื่อการวิจัยทางมานุษยวิทยา.
- มาร์ติน สจ๊วต-ฟอกซ์ แปลโดย จิราภรณ์ วิญญูรัตน์. (2553). **ประวัติศาสตร์ลาว**. กรุงเทพฯ
: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สมเกียรติ ตั้งนโม. **บทนำเพื่อทำความเข้าใจยุคหลังอาณานิคม (postcolonial
perspective Midnight political issue**. ([http://v1.midnightuniv.org/
midnight2544/newpage11.html](http://v1.midnightuniv.org/midnight2544/newpage11.html)), สืบค้น (11 สิงหาคม 2557)
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2551). “บทบรรณาธิการ วาทกรรม ภาพแทน และอัตลักษณ์”.
ใน **วารสารอักษรศาสตร์**. 37(1) : 37(1) มกราคม-มิถุนายน , 1-15.
- อภิญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). **อัตลักษณ์ (Identity)**. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภาวิจัย
แห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.